

Ganzen tellingen in Nederland en Vlaanderen in 1985/86

Geese counts in the Netherlands and Flanders (Belgium) in 1985/86

GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË

Ook dit seizoen bleek weer dat de Lage Landen een belangrijke positie innemen binnen de winterver spreiding van de Westpalearctische ganzen. Bij vrijwel alle (onder)soorten was sprake van grotere aantallen dan in de voorafgaande jaren. Alleen de Toendrarietgans werd wat minder gezien dan in de eveneens strenge winter 1984/85 (tabel 1). De sterkste groei vertoonden Kolgans en Brandgans, die beide een zeer goed broedseizoen achter de rug bleken te hebben. Omdat er in deze winter plaatselijk in Nederland opvallende aantallen Canadese Ganzen voorkwamen, wordt ook van deze soort een overzicht gegeven.

In het seizoen 1985/86 waren de officiële teldata 2-3.11 (Grauwe Gans, Kleine Rietgans), 14-15.12 (Kleine Rietgans, Brandgans), 11-12.1 (alle soorten), 15-16.2 (alle soorten) en 25-28.4 (Rotgans). De winterse omstandigheden hebben de tellingen plaatselijk behoorlijk bemoeilijkt. De Ganzenwerkgroep dankt daarom alle waarnemers voor hun belangrijke en onmisbare medewerking. Voor uitvoeriger gegevens over de Belgische situatie wordt verwezen naar Meire & Kuijken (1987).

Weersomstandigheden

Opnieuw was er sprake van een vrij strenge winter. Eind november was er even wat vorst met sneeuw, maar op 1.12 dooidde het. De maand bleef verder grotendeels zacht en somber. Ook januari werd lange tijd gekenmerkt door zacht en vochtig weer, hoewel er van 27.12 tot 10.1 een periode was met lichte tot matige vorst en enige sneeuw. Op 4.2 begon de langste vorstperiode van deze winter. Verschillende keren was er sprake van strenge vorst,

vooral aan het einde van de maand. Het was opvallend stabiel en droog weer en op de meeste plaatsen viel weinig of geen sneeuw. Door het ontbreken van een sneeuwdek vergeelde het gras in de loop van de vorstperiode steeds meer en aan het einde van de koudeperiode waren er dan ook nauwelijks nog grazige, groene graslanden te vinden. Op 5.3 viel de dooi in. Gedurende enige nachten daarna was er echter nog wel lichte vorst. Maart bleef verder een koele maand.

Rietgans (tabel 2, 3)

Taigarietgans In oktober werden er alleen in Gelderland en Noord-Brabant kleine groepjes gezien. Ook in november bleven de aantallen klein. Rond het midden van de maand waren er 220 stuks aanwezig op de pleisterplaatsen in Midden- en Zuid-Nederland (zie voor indeling land in teldistricten figuur 1). In december waren ook de pleisterplaatsen in Noord-Nederland door Taigarietgans bezet. Het totale aantal in Nederland bedroeg toen 1700. Nadien kwamen er onder invloed van koude in het Oostzeegebied grotere aantallen naar Nederland. In januari werden 17 000 Taigarietgans geteld, maar in een aantal gebieden werd geen onderscheid tussen deze ondersoort en de Toendrarietgans gemaakt. Aangenomen mag worden dat er toen in werkelijkheid *c.* 25 000 Taigarietgans in ons land verbleven, die zich vooral ophielden langs de Grote Rivieren en in de drie noordelijke provincies. In februari lag het aantal iets lager. Er werden toen 16 300 ganzen geteld, maar bij omrekening van de waarnemingen waarbij alleen "Rietgans" werd opgegeven, komt

Tabel 1. Seizoenmaxima (afgerond) en percentage eerstejaars in 1985/86 in Nederland en Vlaanderen.
Peak numbers (rounded) and juvenile percentages in the Netherlands and Flanders during 1985/86.

Soort <i>Species</i>	Maximum		% ¹
	Nederland	Vlaanderen	
Taigarietgans <i>Anser fabalis fabalis</i>	25000 (jan) ²	20 (jan)	33/42
Toendrarietgans <i>A. f. rossicus</i>	114000 (jan) ²	1300 (feb)	31/40
Kleine Rietgans <i>A. brachyrhynchus</i>	19000 (nov)	15000 (jan)	11/11
Kolgans <i>A. albifrons</i>	394000 (jan)	55000 (jan)	45/51
Grauwe Gans <i>A. anser</i>	61500 (nov)	75 (okt)	—
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	85000 (dec)	740 (jan)	37/46
Rotgans <i>B. bernicla bernicla</i>	71000 (apr)	40 (jan)	35/—
Canadese Gans <i>B. canadensis</i>	183 (feb)	5 (jan)	—

¹ veldwaarnemingen/vangsten RIN-ganzenvangers *field observations/catches of geese fowlers*; ² aantal deels geschat *numbers partly estimated*.

Figuur 1. Indeling van Nederland en België ten behoeve van de ganzen tellingen. *Map of the Netherlands and Belgium with count districts.*

het landelijke cijfer op c. 24 000 uit. Dit getal komt overeen met het aantal dat in februari 1985 in Nederland werd geteld.

De Taigarietgans wordt in België alleen jaarlijks vastgesteld bij Postel in de Turnhoutse Kempen (P. R. G. Huyskens). In de winter 1985/86 betrof het enkele tientallen vogels. Incidenteel werden enkele van deze ganzen waargenomen bij de Kalmthoutse Heide.

In Nederland tonen de Taigarietgansen de laatste jaren een toenemende belangstelling voor

het dal van de IJssel. In deze winter waren enkele duizenden vogels geregeld te vinden rond Wapenveld en in de omgeving van Zutphen, Brummen en Doesburg. Een nieuwe situatie deed zich voor op de pleisterplaats Amerongen/Maurik. Hier is al sinds de jaren zestig het overwinteren van Taigarietgansen bekend, die te zamen met Toendrarietgansen en Kolgansen een slaapplek in de uiterwaarden gebruiken. In deze winter werd voor het eerst vastgesteld dat een groep van 400 Taigarietgansen lange tijd achtereen de nacht doorbracht in het Leersumse Veld, zelfs toen de vennen geheel waren dichtgevroren. Hiermee is er een nieuwe slaapplek ontstaan in een heidegebied. Het is boeiend om deze ontwikkeling in de komende jaren te volgen.

Toendrarietgans De eerste belangrijke aantallen werden rond het midden van november gemeld uit de provincie Groningen, waar zij zich vooral bij de Dollard en in het Lauwersmeergebied ophielden. In de eerste dagen van december arriveerden grote groepen, hetgeen resulteerde in een aantal van 73 000 voor geheel Nederland rond het midden van die maand. Maar aangezien er toen een aantal belangrijke gebieden niet is geteld, lag het werkelijke aantal beslist hoger. Een sterke stijging van de aantallen vond plaats tijdens de koudeperiode die eind december begon. Rond midden januari waren er in Nederland 114 000 Toendrarietgansen aanwezig. Er verbleven toen grote concentraties in het gebied van de Grote Rivieren (43 000) en in de provincies Zeeland (minstens 21 000) en Noord-Brabant (minstens 21 000). Ten gevolge van de koude waren er in het noorden van Nederland in

Tabel 2. Aantallen Taigarietgansen in Nederland en Vlaanderen in 1985/86. *Numbers of Taiga Bean Geese in the Netherlands and Flanders during 1985/86.*

Regio Region ¹	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	0	0	695	10100	17700	230
Midden-Nederland	10	20	230	12800	4500	10
Zuid-Nederland	10	200	770	2000	1990	30
Vlaanderen	0	0	0	20	0	0
Totaal Total ²	20	220	1700	25000	24000	270

¹ zie figuur 1; ² afgerond rounded.

Tabel 3. Aantallen Toendrarietgansen in Nederland en Vlaanderen in 1985/86. *Numbers of Tundra Bean Geese in the Netherlands and Flanders during 1985/86.*

Regio Region ¹	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	1000	10935	17400	25300	2810
Midden-Nederland	90	23940	47200	52500	170
Zuid-Nederland	150	37970	49000	21100	100
Vlaanderen	0	52	1195	1300	0
Totaal Total ²	1200	73000	115000	100000	3100

¹ zie figuur 1; ² afgerond rounded.

het algemeen kleinere aantallen van deze ondersoort aanwezig.

Hoewel februari aanzienlijk kouder was, leidde dit niet tot een verdere aantalsstijging. Rond het midden van deze maand werden er in Nederland 99 000 Toendrarietganzen geteld, 16 000 minder dan in januari. De februari-telling toonde een sterke vermindering van het aantal Toendrarietganzen in ZW-Nederland, een lichte stijging in Midden-Nederland en een duidelijke toeneming in de noordelijke provincies. Grote samenscholingen traden daar op vanaf de derde week van februari, b.v. aan de Dollard op 22.2 23 000 en op 2.3 18 000. Hoewel sommige groepen nog vrij lang in ZW-Nederland (1.3 1000 bij Dreischor, 7.3 2000 bij Achthuizen) en Midden-Nederland (2.3 1000 bij Maarssen) bleven hangen, verliep de uittocht toch vrij snel. Rond het midden van maart werden in Nederland nog slechts 3100 Toendrarietganzen geteld.

In Vlaanderen werden de eerste 52 Toendrarietganzen gezien op 1.12. De grootste concentratie (1085 ganzen) werd op 11 januari aangetroffen in de polders van Knokke-Heist en Westkapelle. Het maximum werd op 12 en 13.2 bereikt, toen er in Vlaanderen 1300 Toendrarietganzen verbleven. Nadien werden per gebied in de regel maximaal enkele honderden ganzen gezien. De laatste tien vogels verbleven op 26.2 bij Oostkerke.

De uitbreiding van Nederlandse pleisterplaatsen die gedurende de gehele winter door Toendrarietganzen worden gebruikt, zette zich ook in dit seizoen voort. Zo verbleef er een groep van meer dan 1000 vogels langere tijd op de Mispelandsche Heide bij Lage Mierde. Ook op de ontgonnen heidevelden tussen Tilburg, Baarle Nassau en Chaam werd een stijging van het aantal pleisterende Toendrarietganzen geconstateerd. In de Groote Peel, waar deze ondersoort vanaf begin december aanwezig was, werd in februari zelfs een record-aantal van 5350 geteld. In Noord-Nederland werden de Wieringermeerpolder en de polder Eijerland op Texel gedurende het gehele seizoen als voedselterrein benut. Naast het Dollard-gebied ontwikkelen ook de Groningse Veenkoloniën en de aangrenzende delen van Drenthe zich de laatste jaren tot een uiterst belangrijke pleisterplaats voor Rietganzen (Loots 1986). Tegenover deze, voor de Toendrarietgans gunstige, ontwikkelingen staat een lichte vermindering in ZW-Nederland, vooral in het noordelijke Deltagebied. Ook in deze winter bleven de aantallen daar aan de lage kant.

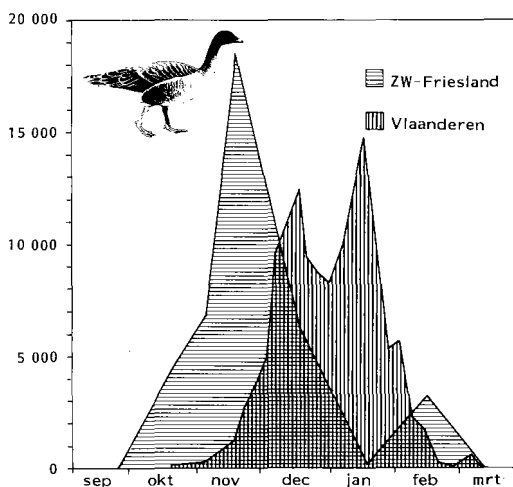
Leeftijdsoepalingen Het broedseizoen 1985 is voor Rietganzen gunstig geweest, zoals blijkt uit de vastgestelde jongenpercentages. In de periode 26.11-22.2 werd onder 583 Taigarietganzen een percentage van 33 waargenomen. Onder 4111 Toendrarietganzen werd tussen 3.12 en 11.2 31%

juvenile vogels vastgesteld. Bij 208 door de ganzenvangers bemachtigde Taigarietganzen werd een jongenpercentage van 42 vastgesteld, terwijl dit bij 547 gevangen Toendrarietganzen 40 was (J. J. Smit).

Kleine Rietgans (figuur 2)

Verspreiding en aantallen Het al eerder verkregen beeld van vroeg aanwezige Kleine Rietganzen wijzigde zich ook dit seizoen niet. Al op 29.9 werden 175 vogels op de Steile Bank gezien. In oktober stegen de aantallen snel. De polders bij Heeg en Oudega werden op 21.10 bezocht door 4500 ganzen. Op die dag waren er elders in ZW-Friesland geen Kleine Rietganzen aanwezig. In deze periode gebruikten vrijwel alle vogels de eilanden in de Witte en Zwarte Brekken als slaappleats, slechts een honderdtal maakte gebruik van de Steile Bank. De aantalsstijging zette zich in de eerste week van november voort: op 2.11 waren er al 6700. Het seizoenmaximum van 18 600 werd op 21.11 vastgesteld. Half december bleek het grootste deel van de Kleine Rietganzen alweer vertrokken te zijn. Op 15 en 16.12 waren er in ZW-Friesland nog 6200 aanwezig. Met uitzondering van een paar honderd vogels was de soort in januari in Friesland afwezig. Pas in februari zochten grote groepen de Friese pleisterplaatsen weer op. Het grootste aantal werd gemeld op 15.2, toen er 3340 werden waargenomen. Na half maart werden in Friesland geen Kleine Rietganzen meer gezien.

In Vlaanderen werden de eerste 28 Kleine Rietganzen op 19.10 bij Damme gezien, een week later dan in het vorige seizoen. In de loop van november werd een sterke stijging van het aantal waargenomen. In andere polders van Vlaanderen dan bij

Figuur 2. Aantalsverloop van de Kleine Rietgans in ZW-Friesland en Vlaanderen in het seizoen 1985/86. Numbers of Pink-footed Geese in SW-Friesland and Flanders in 1985/86.

Damme verschenen toen ook grote groepen (b.v. 1545 in Speyen op 23.11). Deze sterke toeneming zette zich voort in de eerste decade van december. Op 15.12 werd het maand-maximum van 12 400 bereikt. Hiervan verbleven er slechts 370 bij Damme. De grootste aantallen foerageerden in de polders bij Strooienhaan, in de Blankenbergse polders en in Speyen, drie gebieden waar het voorkomen van deze vogels niet traditioneel is. Vervolgens daalde het aantal Kleine Rietganzen in Vlaanderen: 21.12 9400, 26.12 8800 en 31.12 8400 stuks. Maar tijdens de midwintertelling werd op 12.1 het zeer grote aantal van 14 700 geteld. Ook toen verbleven de ganzen vrij sterk verspreid over de Vlaamse polders. Ondanks de aanhoudende strenge koude vertrokken in de loop van januari grote aantallen Kleine Rietganzen uit Vlaanderen. Op 22.2 werden er nog maar 232 aangetroffen, maar op 9.3 verbleef er een groep van 710 in de Blankenbergse polders.

Buiten de beide voor deze soort belangrijke regio's, ZW-Friesland en Vlaanderen, werden ook op enkele plaatsen elders in Nederland groepen tot enkele honderden Kleine Rietganzen gezien. Uit Zeeland werden, behoudens een waarneming van 420 vogels op 20.12 bij Bruinisse, geen belangrijke aantallen gemeld. Anders was dat in Noord-Holland, waar op 14 en 28.12 respectievelijk 200 en 500 Kleine Rietganzen werden waargenomen in de polder Eijerland, Texel. Ook in januari waren er Kleine Rietganzen in deze provincie en wel in de polders Zeevang (50), Waterland (60) en Drieban en Schellinkhout (100). In de polder De Ronde Hoep bij Ouderkerk aan de Amstel waren in december 25 en in januari 50 van deze ganzen aanwezig. Ook in Zuid-Holland werden geregeld groepjes aangetroffen. De Kleine Rietganzen verschenen hier vanaf 24.1 in de polders van Midden-Delfland in aantallen die wisselden van 20 (24.1) tot 270 (26.1). De laatste groep van 160 vogels werd hier op 4.3 gezien.

Er wordt de laatste jaren rekening gehouden met de mogelijkheid dat de Kleine Rietganzen die elke winter korte tijd zoek zijn, tijdelijk in de Wash Bay in Engeland verblijven. Zowel de waarnemingen uit West-Nederland als het aantalsverloop in Vlaanderen geven steun aan deze veronderstelling, maar zekerheid is daarover nog niet.

Sinds 1984 worden er regelmatig trektellingen verricht in de Eemshaven (Gr). Deze gegevens blijken aan te sluiten bij de telgegevens uit ZW-Friesland. In de Eemshaven werden de eerste doortrekkers gezien op 29.9. In de periode 29.9- 19.10 passeerden daar tijdens de tellingen 4716 Kleine Rietganzen (H. & K. Koffijberg). De telling in ZW-Friesland op 21.10 leverde 4500 vogels op.

Uit de telresultaten blijkt dat de Kleine Rietgans dit seizoen wat talrijker was dan in 1984/85. In november waren op de Nederlandse en Vlaamse

pleisterplaatsen ruim 21 000 vogels aanwezig. De tellingen in december en januari gaven lagere waarden te zien.

Leeftijdsbepalingen In ZW-Friesland werd in november-december onder 2380 Kleine Rietganzen een jongenpercentage van 11 vastgesteld (J. Philippona, L. J. Schilperoord). Onder 133 door ganzenvangers bemachtigde vogels bedroeg het percentage eerstejaars eveneens 11 (J. J. Smit).

Kolgans (tabel 4, 5)

Verspreiding en aantallen De massale aankomst van de Kolgans in Nederland zette in op 30.11 en 1.12. Hulscher (1987) concludeerde dat op beide dagen in het noordoosten meer dan 150 000 ganzen (vooral Kolganzen) onze grens passeerden. Deze vrij vroege aankomst van grote aantallen stond onder invloed van een periode met lage temperaturen en sneeuwval. De telling van 14 en 15.12 leverde het voor deze periode zeer hoge totaal op van ruim 273 000 Kolganzen en dat is bijna 70% van het wintermaximum in januari (zie ook Ganzenwerkgroep Nederland/België 1987). Aangezien de telling van december voor de Kolgans niet verplicht was, kan het totaal nog boven de 273 000 hebben gelegen.

Al spoedig bleek dat het jongenpercentage bij de Kolgans hoog was, zodat voor de midwintertelling een nieuw record-aantal werd verwacht. Dit klopte inderdaad. Rond 11-12.1 werden in ons land 394 000 Kolganzen geteld. Hoewel de tellingen in enige districten zich uitstrekten over een vrij lange tijdsspanne (6 of 7 dagen), mag het resultaat als betrouwbaar worden gezien. De telling rond 15-16.2 leverde 357 000 Kolganzen op, welk resultaat mooi overeenstemt met dat van vijf weken daarvoor, indien in gedachte wordt gehouden dat de jacht in de tweede helft van januari uiteraard zijn tol zal hebben geëist.

Gezien de strengheid van de winter met onder meer een vorstperiode van 4.2 tot 5.3, is het niet waarschijnlijk dat Kolganzen vroegtijdig ons land oostwaarts hebben verlaten. Na de dooi-inval in maart trokken de meeste Kolganzen echter snel weg. Mogelijk hield dat verband met de slechte

Tabel 4. Aantallen Kolganzen in Nederland en Vlaanderen in 1985/86. *Numbers of White-fronted Geese in the Netherlands and Flanders during 1985/86.*

Regio <i>Region</i> ¹	14-15 dec	11-12 jan	15-16 feb
Noord-Nederland	118790	32620	84520
Midden-Nederland	118930	197520	173850
Zuid-Nederland	35810	163810	98210
Vlaanderen	14300	54925	6467
Totaal <i>Total</i> ²	288000	449000	363000

¹ zie figuur 1 *see figure 1*; ² afgerond *rounded*.

Tabel 5. Percentages jonge Kolganzen in 1985/86. *Percentages of juvenile White-fronted Geese in 1985/86.*

Gebied <i>Area</i>	Periode <i>Period</i>	% juveniel (n) % juveniles (n)
Friesland	12.12-27.1	41.5 (1700)
IJsseldelta ¹	28.11- 1.3	38.9 (11000)
Niederrhein	3.12- 8.2	44.5 (5547)
Rivierengebied	13.12-17.2	49.6 (1378)
Vlaanderen	winter	48.7 (13500)

¹ en Noordoostpolder.

voedselsituatie op de vergeelde weilanden.

Na een tweetal september-waarnemingen arrieverden in Vlaanderen de eerste belangrijke aantallen in de tweede helft van november (25.11 3580 vogels). Een zeer sterke toename vond plaats in de eerste week van december (7.12 11 300 stuks) en zette zich voort tot 14 300 op 15.12. Daarna trad een vermindering op tot 8860 op 22.12, maar op 26 en 31.1 waren er respectievelijk 16 000 en 17 000 vogels. Het winter-maximum werd op 12.1 bereikt met 55 000 Kolganzen. Ondanks de koude daalden de aantallen vanaf de derde week van januari. Op 15.2 waren er nog 6500 Kolganzen over. De laatste groepjes werden op 15 en 16.3 gezien.

Bijzonderheden In de loop van de jaren heeft de bij ons sterk toegenomen Kolgans talloze nieuwe pleisterplaatsen ontdekt, terwijl in de vanouds bekende terreinen de aantallen vaak aanzienlijk groter zijn geworden. Het is de moeite waard om over enige gebieden bijzonderheden op te geven. Hierbij gaan wij van noord naar zuid over het land.

* Dollard: vanouds van belang, vooral in de tweede helft van de winter, opmerkelijke aantallen werden geteld op 26.1 (19 830) en op 23.2 (24 900).
* Grote Wielen bij Leeuwarden: een groot aantal werd gezien op 15.12 (26 000).

* Noord-Holland: opvallend is de ontwikkeling in gebieden nabij het IJsselmeerbekken. Enige tellingen illustreren dat: Muiden op 15.2 (4000), polder Zeevang (2000) en Waterland Oost (1500), beide op 16.2.

* Zuidelijk Flevoland: een zeer groot aantal op 16.12 (88 080).

* Grote Rivieren: het belang van het rivierengebied is sterk gestegen. Te vermelden zijn tellingen

langs de IJssel, zoals die op de Haviker- en Fraterwaard op 15.2 (32 550), en in de Maaspolders op 19.2 (20 200).

Een aparte vermelding is nodig voor het Neder-rhein-gebied, BRD (meeste slaapplaatsen op Nederlandse bodem en daarom in de jaarlijkse ganzenoverzichten voor ons land meegenomen) met de volgende reeks: 1.12 (10 000), 27.12 (58 950), 18.1 (48 660), 15.2 (19 310).

Wat het buitenland betreft: alleen voor Engeland is de telling bekend (4300 in januari, Ogilvie 1986). Te zamen met de cijfers voor Nederland (394 000) en Vlaanderen (55 000) geeft dit voor de Baltische/Noordzee-populatie een aantal van 453 000 ganzen.

Leefijdsbepalingen De resultaten van het seizoen 1985/86 waren voor de Kolgans gunstig. Het is opvallend dat de cijfers per regio zo sterk kunnen uiteenlopen. Wel is duidelijk dat kolgansgezinnen vaak verder naar het zuidwesten doortrekken dan vogels zonder jongen (percentage eerstejaars in Vlaanderen b.v. veel hoger dan in Noordoostpolder en IJsseldelta).

Grauwe Gans (tabel 6)

Verspreiding en aantallen Evenals vorig jaar ziet het er naar uit dat de nieuwe teldatum in de herfst (eind oktober/begin november) tot grotere aantallen dan vroeger leidt. Midden oktober was waarschijnlijk nog te vroeg, terwijl in midden november er al teveel wegtrek is geweest om nog het seizoenmaximum in Nederland aan te treffen.

Het aantal was in november 2000 groter dan in het vorige seizoen, maar lag dus wel in dezelfde orde van grootte. Ook het totaal aantal in december is 2000 groter, terwijl het voor Zuid-Nederland (11 000) zelfs 3000 groter is dan in het vorige seizoen. Dit kan worden verklaard uit het feit dat de laatste jaren steeds meer Grauwe Ganzen blijven overwinteren in het Verdrongen Land van Saeftinge. In deze winter waren dat er zo'n 5000. Ook elders in Nederland toont de soort een tendens om in toenemende aantallen te overwinteren. Dit is bijvoorbeeld het geval in enkele gebieden langs de Grote Rivieren, zoals de Ooijpolder en de Kil van Hurwenen. De laatste jaren stegen de aantallen

Tabel 6. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland 1985/86. *Numbers of Greylag Geese in the Netherlands 1985/86.*

Regio <i>Region</i> ¹	2-3 nov	14-15 dec	11-12 jan	15-16 feb
Noord-Nederland	13880	2670	480	470
Midden-Nederland	36220	950	740	1030
Zuid-Nederland	11440	10500	10960	5410
Totaal <i>Total</i> ²	62000	14000	12000	7000

¹ zie figuur 1 *see figure 1*; ² afgerond *rounded*.

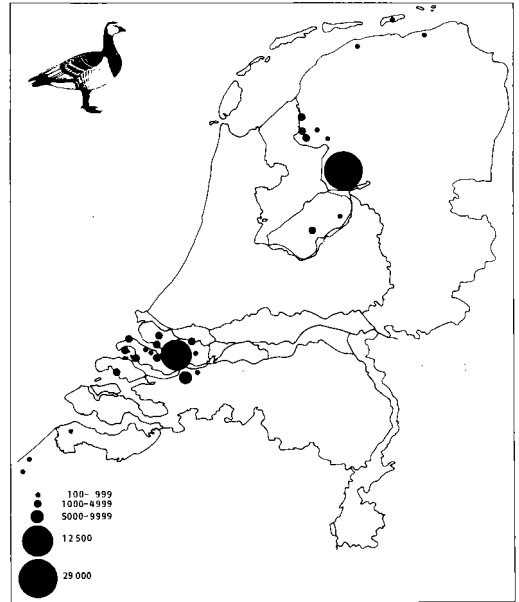
overwintert hier al van tientallen tot enkele honderden.

In Vlaanderen werd de Grauwe Gans buiten het Zwin, waar de soort is uitgezet, slechts ongeregeld en in kleine groepjes gezien. Een groot aantal was 75 in Damme op 22.10. Wel foerageerden er geregeld enkele honderden Grauwe Ganzen, afkomstig uit het Verdrongen Land van Saeftinge, op de Schelde-oever nabij Doel en in de binnendijkse akkergebieden bij Kieldrecht.

Brandgans (tabel 7, figuur 3, 4)

Verspreiding en aantallen Na een stagnatie van de groei in de jaren zeventig vertoont de Barentsz-zee-populatie sinds 1983 weer een duidelijke aanwas, dank zij een verbeterd broedresultaat. Ook in 1985 heeft de Brandgans met succes gebroed, hetgeen in een verdere groei van de populatie resulteerde. Zo leverden de december- en januari-tellingen respectievelijk 85 000 en 80 000 Brandganzen op. Zulke grote aantallen waren tot dusver nog niet in Nederland vastgesteld. In Vlaanderen werd in januari eveneens een ongebruikelijk aantal Brandganzen gezien, namelijk 740.

Wij kunnen aannemen dat in deze periode de gehele populatie zich binnen de grenzen van Nederland en België heeft bevonden. Tijdens de januari-vorst zullen er geen belangrijke aantallen ten oosten van Nederland hebben vertoefd. Onder invloed van de koude werd in die tijd namelijk ook de noordkust van Groningen en Friesland vrijwel geheel verlaten, waarbij de vogels voor het merendeel niet veel verder trokken dan de Noordoostpolder. In dit laatste gebied werden tijdens de januari-telling 29 000 Brandganzen geteld. Ook trokken onder invloed van de vorst 14 000 vogels voor korte tijd door naar het Deltagebied. In deze streek waren de Korendijkse Slikken het belangrijkste voedselgebied, waar aantallen tot 16 000 kwamen foerageren. Al voor het einde van de vorst verlieten veel Brandganzen het Deltagebied en werd het voor zachte winters gebruikelijke patroon hervat. Tegelijkertijd namen ook de aantal-

Figuur 3. Verspreiding van de Brandgans in Nederland en Vlaanderen, 11-12 januari 1986. *Distribution of Barnacle Geese in the Netherlands and Flanders, 11-12 January 1986.*

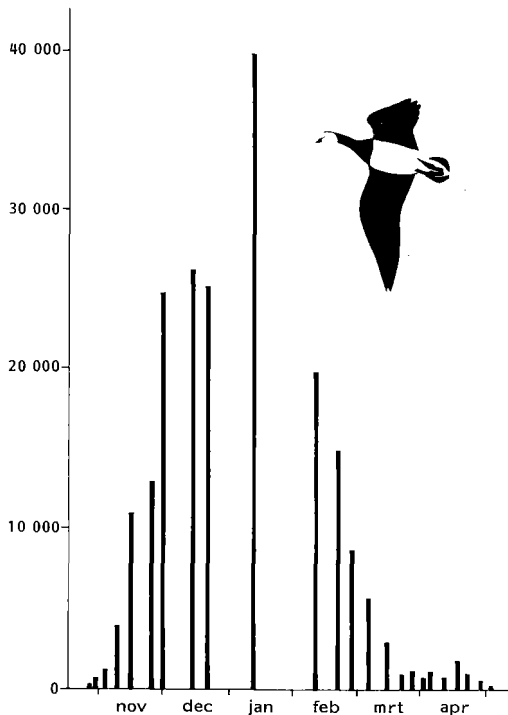
len voor geheel Nederland snel af. Tijdens de februari-telling, dus nog midden in de vorstperiode, werden er 20 000 Brandganzen minder geteld dan een maand eerder. De laatste vogels werden zoals gebruikelijk uit het Haringvlietgebied gemeld, waar op 29.4 300 en op 3.5 15 vogels vertoefden. Na de ongebruikelijke januari-top in Vlaanderen namen ook daar de aantallen in de loop van januari weer snel af. In februari werden slechts enkele individuen op diverse plaatsen opgemerkt.

Leeftijdsbepalingen Bij veldwaarnemingen werd onder 3502 Brandganzen een percentage eerstejaars van 37.0 vastgesteld. Onder 94 door ganzenvangers bemachtigde vogels bedroeg het jongenpercentage 46 (J. J. Smit).

Tabel 7. Aantallen Brandganzen in Nederland en Vlaanderen in 1985/86. *Numbers of Barnacle Geese in the Netherlands and Flanders during 1985/86.*

Gebied <i>Area</i>	1-2 nov	14-15 dec	11-12 jan	15-16 feb
Groningse kwelders	5580	11370	200	280
Lauwersmeer e.o.	29980	24670	130	3000
Schiermonnikoog	1780	0	120	0
Overig Friesland	0	15190	8490	24860
IJsselmeerpolders	200	7050	30760	6040
Deltagebied	1120	26547	39840	19950
Vlaanderen	0	7	740	10
Totaal <i>Total</i> ¹	39000	85000	80000	54000

¹ afgerond *rounded*.

Figuur 4. Aantalsverloop van de Brandgans in het Deltagebied in 1985/86. Numbers of Barnacle Geese in SW Netherlands during 1985/86.

Rotganzen (tabel 8, 9)

Verspreiding en aantallen Na twee magere jaren, waarin vrijwel geen jongen zijn groot geworden, was 1985 weer een geslaagd broedseizoen voor de Rotganzen. Gemiddeld was het aandeel eerstejaars vogels in West-Europa 35%. Hierdoor kon de grootte van de wereldpopulatie van de Zwartbuikrotganzen toenemen tot ruim 180 000 vogels (A. M. M. van Haperen, R. Mahéo, M. A. Ogilvie, P. Prokosch). Bijna 5% van deze populatie heeft in het Nederlandse Waddengebied overwinterd. Deze overwinteraars waren, evenals tijdens de strenge koude in 1985, vooral in het uiterste westen van ons Waddengebied geconcentreerd. De dooi-periode in de laatste week van januari deed veel Rotganzen uit ZW-Nederland alweer terugkeren naar het Waddengebied, maar de strenge koude in februari dreef hen alsnog uit Nederland verder zuidwaarts. Een in het Nederlandse Waddengebied met kleurringen gemerkte Rotganzen werd eind februari zelfs bij La Coruña in NW-Spanje gezien. In het voorjaar namen de aantallen, zoals gewoonlijk, weer sterk toe, zodat er eind april bijna 60 000, eenderde deel van de wereldpopulatie, in het Nederlandse gedeelte van het Waddengebied werden geteld.

In ZW-Nederland werden dit winterseizoen, na een onderbreking van enkele jaren, de maande-

Tabel 8. Aantallen Rotganzen in het Nederlandse Waddengebied in 1986. Numbers of Brent Geese in the Dutch Wadden Sea area in 1986.

Gebied Area	9-17 jan	25-28 apr
Texel	3740	9500
Kop van Noord-Holland	2260	820
Vlieland	670	945
Griend	?	300
Terschelling	840	12380
Ameland	185	11975
Friese kust	420	16580
Schiermonnikoog	80	2180
Rottumerplaat/Rottumeroog	?	2245
Groningse kust	70	2625
Totaal Total	8300+	60000

lijkse tellingen van watervogels in het buitendijkse gebied hervat. Hierdoor beschikken wij over een seizoenreeks totaaltellingen van Rotganzen in dit gebied. Doordat er op enkele plaatsen (Zandkreek/Veerse Meer, Schouwen-Duiveland) nauwgezet naar (Rot)ganzen is gekeken, staat ons bovendien een flinke hoeveelheid aanvullende informatie ter beschikking. Een probleem hierbij is wel dat de tellingen in de diverse gebieden (Oosterschelde e.o., Grevelingen e.o.) soms zowel onderling als ten opzichte van de landelijke telling niet simultaan zijn uitgevoerd. Dit is vooral ernstig in gebieden waartussen de ganzen frequent uitwisselen en de tellingen op (soms ver) uiteenlopende dagen zijn gehouden. Het lijkt erop dat de Rotganzen in het Deltagebied redelijk trouw zijn aan bepaalde grotere gebieden, zoals Grevelingen, Zandkreek/Veerse Meer, zuidkust van Schouwen e.a. Binnen deze gebieden zijn de vogels echter wel mobiel en kan het verspreidingspatroon er van dag tot dag wisselen, afhankelijk van bijvoorbeeld voedselaanbod, getijdenbewegingen en versterking. Een dergelijke situatie doet zich voor in en rond de Grevelingen. Juist hier is er sprake van tellingen die soms zijn gespreid over perioden van meer dan tien dagen. In tabel 9 is dit probleem opgelost door minimum-aantallen te vermelden met apart de aantallen die hierbij mogelijk moeten worden opgeteld.

Uit de tabel blijkt dat er half oktober reeds 14 500 Rotganzen in ZW-Nederland aanwezig waren. Zo'n groot aantal was hier in oktober nog nooit eerder vastgesteld. In november en december lagen de aantallen minimaal eveneens op dit niveau. Het is echter niet onmogelijk dat er in deze maanden nog een stijging met enkele duizenden vogels is geweest. De overwinterende populatie lag eveneens in de orde van minimaal 15 000-16 000, mogelijk 17 000 vogels. Begin februari waren de aantallen niet duidelijk gedaald. Dit was eind maart wel het geval, er waren toen nog slechts 10 000 Rotganzen aanwezig. Eind april lag het aantal nog in deze orde van grootte. Half mei

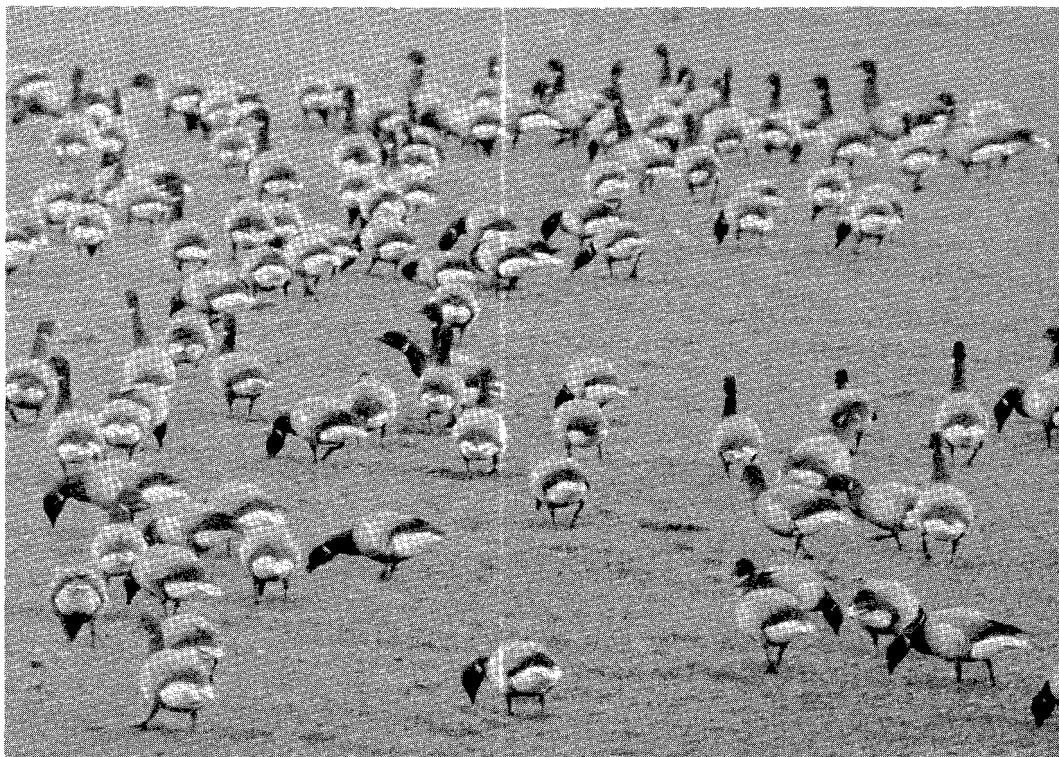
Tabel 9. Aantallen getelde Rotganzen in ZW-Nederland in het seizoen 1985/86. *Numbers of Brent Geese in SW. Netherlands in 1985/86.*

Datum Date	12-15 okt	23-26 nov	20-24 dec	6-12 jan	6-10 feb	21-25 mrt	20-25 apr	10-14 mei
Grevelingen e.o.*	5700	3000 ¹	1000 ²	2800 ³	3800	2000	1600	1900
Krammer-Volkerak/ Mastgat/Krabbekreek e.o.	1000	3700	4000 ⁴	3500	3800	2100	2500	2700
Zuidkust Schouwen	400	1000	1100	1200	100	700	900	1100
Zuidkust Tholen	1800	1100	1700	1500	4000	1400	900	600
Markiezaat-Wemeldinge	4500	3100 ⁵	5200	4600	1300	1700	2100 ⁶	1100
Zandkreek/Veerse Meer e.o.	1100	2100	1700	2200	1700	2100	3000	1500
Totaal <i>Total</i>	14500	14000	14700	15800	14700	10000	11000	8900

* afwijkende teldatum *deviating dates*: 24 okt, 13 nov, 11-14 dec, 15-18 jan, 9-15 feb, 27 mrt; ¹ + 2000 ?; ² + 700 ?; ³ + 1100 ?; ⁴ + 600 ?; ⁵ + 800 ?; ⁶ + 300 ?.

verbleven er in het Deltagebied nog altijd zo'n 9000 Rotganzen. Een belangrijk deel van deze vogels is waarschijnlijk niet of nauwelijks meer in het Waddengebied geweest, maar vanuit ZW-Nederland rechtstreeks naar de broedgebieden vertrokken. In Vlaanderen werden Rotganzen in kleine aantallen gezien in de kuststreek. De meeste waarnemingen kwamen uit Het Zwin. Meestal betrof het groepjes van enkele tot een tiental vogels. De grootste groep Rotganzen (25 stuks doortrekend) werd op 10.4 bij Oostende gemeld.

Bijzonderheden Het is opvallend dat het strenge winterweer geen grote invloed heeft gehad op de aantallen vogels. Het globale aantalsverloop in 1985/86 in ZW-Nederland was vergelijkbaar met de zachtere winters omstreeks 1980, toen er sprake was van een vrij constante winterpopulatie op het niveau van het najaarsmaximum. In het seizoen 1984/85 was de overwinterende populatie echter aanzienlijk kleiner (c. 7300). Dit moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan het feit dat die strenge winter gepaard ging met een dik sneeuw-

Rotganzen, april 1975, Schiermonnikoog (Jules Philippona). *Brent Geese Branta bernicla.*

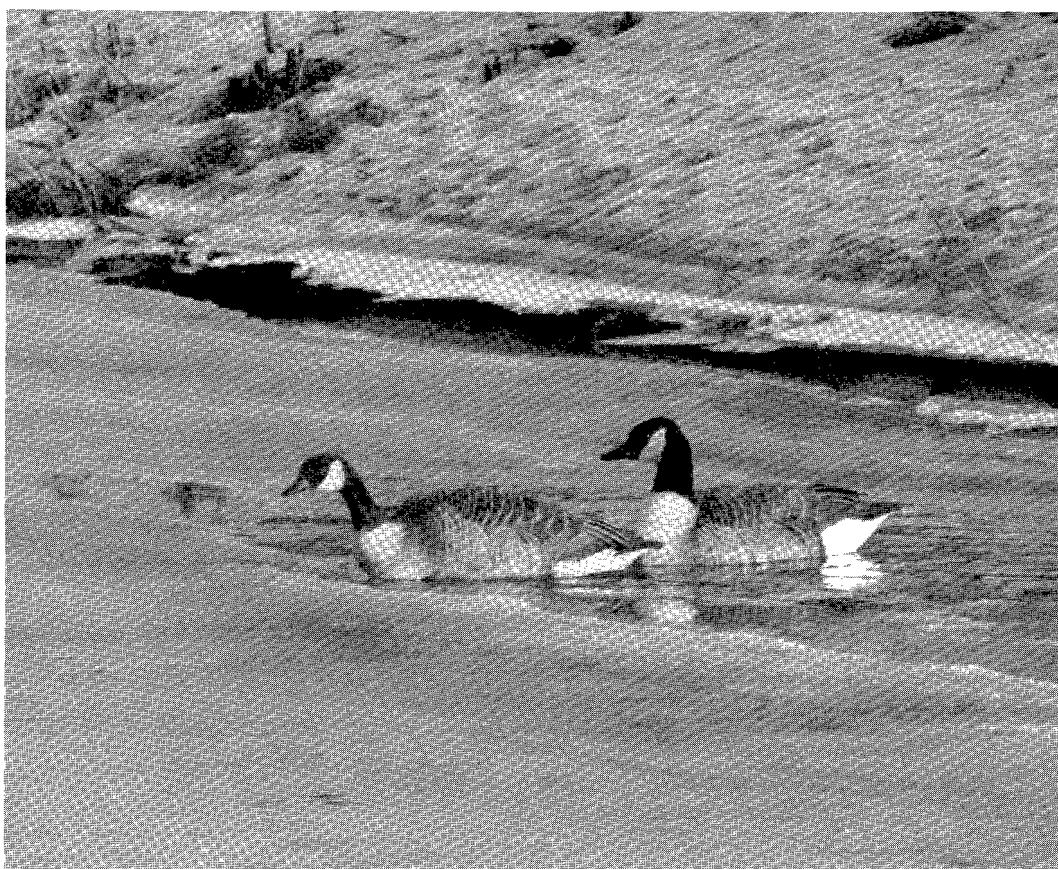
dek, waardoor het voedsel op veel plaatsen niet of moeilijk bereikbaar was. Hiervan was in de winter van 1985/86 geen sprake. Wel werd waargenomen dat het weer een duidelijke invloed had op de voedselvoorraad (door de lage temperaturen trad er geen hergroei van het gras meer op) en dat deze in de loop van de winter uitgeput begon te raken. De vogels werden toen in allerlei uitzonderlijke situaties (zuidhellingen van dijken, bij boerderijen e.d.) aangetroffen. Ook begaven zij zich steeds verder het polderland in.

Ook de vermindering eind maart van de totaal-aantallen in ZW-Nederland past in het beeld van andere jaren. Opvallend is dat de vogels zich in de loop van het voorjaar concentreren op bepaalde plaatsen. In enkele gebieden, zoals het Veerse Meer, leidt dit dan tot een vermeerdering, terwijl ze elders sterk afnemen of verdwijnen. Het is nog niet duidelijk of hierbij sprake is van een hervreiding van de vogels die op zo'n moment reeds in ZW-Nederland verblijven of dat er wellicht sprake is van verplaatsing in de richting van de Waddenzee enerzijds en vanuit Frankrijk of Engeland anderzijds. Het is overigens wel waarschijnlijk dat

beide trekbewegingen zich in die periode voordoen, maar hun kwantitatieve aandeel is nog onduidelijk. Het lijkt er echter wel op dat wij in april en mei in ZW-Nederland te maken hebben met vrij stabiele populaties.

Canadese Gans

Verspreiding en aantallen Onder invloed van de koude kwamen er dit seizoen wat meer Canadese Ganzen naar ons land dan in normale winters het geval is. Toch bleven de aantallen nog ver beneden de waarden die in de winter van 1978/79 werden bereikt (Dirksen 1980). Afgezien van waarnemingen van groepjes of enkelingen in de maanden september en december, die waarschijnlijk vooral betrekking hadden op losvliegende tamme vogels, waren Canadese Ganzen vooral in de maanden januari en februari in de Lage Landen aanwezig. Op verschillende plaatsen verbleven toen groepen van enkele tientallen van deze vogels, met als maximum 82 ganzen langs de IJssel tussen Deventer en Kampen op 15 februari. Op diezelfde datum verbleef een groep van 31 Canadese Ganzen langs

Canadese Ganzen, 27 januari 1985, Zuidelijk Flevoland (Arnoud van den Berg). *Canada Geese Branta canadensis*.

de IJssel bij Doesburg, terwijl er 34 werden geteld aan de Dollard. Het aantal Canadese Ganzen in Nederland was in de maanden januari en februari gelijk: 182 en 183. In maart waren zij alweer grotendeels vertrokken, maar op 18.3 verbleef er nog een groepje van tien vogels op Texel.

De Ganzenwerkgroep Nederland/België bestaat uit de volgende personen: L. M. J. van den Bergh (coördinatie tellingen, Rietgans en Canadese Gans), A. Timmerman Azn (Kleine Rietgans), J. Philippona (Kolgans), J. Rooth (Grauwe Gans), C. M. Lok (Brandgans), B. S. Ebbinge (Rotgans – Waddengebied), A. M. M. van Haperen (Rotgans – Deltagebied) en E. Kuijken (coördinatie België).

Summary

In this paper the results of the geese counts in the Netherlands and Flanders, Belgium, in 1985/86 are presented (fig. 1-4, tab. 1-9). As a result of the very successful breeding season in 1985 (45% juveniles), there was an extremely large number of White-fronted Geese (449 000). Very large numbers of Barnacle Geese (85 000, nearly all of them in the Netherlands) and Pink-footed Geese (21 000 in November, both countries together) were seen. Juvenile percentages of these two species (field observations) were 37 and 11, respectively.

As usual in severe winters, numbers of Taiga Bean Geese were large (c. 25 000 birds in January, nearly all in the Netherlands). On the other hand, numbers of Tundra Bean Geese were somewhat smaller than in the severe winter of 1984/85. This subspecies also peaked in January, with a total number of 114 000 for the Netherlands and 1300 in Flanders. Both Bean Goose populations had a good breeding season in 1985 (33 and 31% young, respectively, were found in field observations).

Grey-lag Geese peaked at 62 000 in the first week of November. From this species increasing numbers are

wintering in some places in SW. Netherlands (11 000 in January 1986). After two years with a bad reproduction, in 1985/86 the juvenile percentage in the Black-bellied Brent Geese was good (35). As a result the total number of this subspecies counted in the Netherlands (71 000 in April) was somewhat larger than the maximum in 1984/85. During cold winters, sometimes hundreds of Canada Geese belonging to the Scandinavian breeding population turn up in the Netherlands. In 1985/86 the maximum number amounted to 183.

Literatuur

- DIRKSEN S. 1980. Canadese Ganzen (*Branta canadensis*): een invasie in Nederland in 1978/79. Watervogels 5: 99-107.
- GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË 1987. Ganzen-tellingen in Nederland en Vlaanderen in 1984/85. Limosa 60: 31-39.
- HULSCHER J. 1987. Massatrek van Kol- en Rietgans over Noord-Nederland op 30 november en 1 december 1985. Grauwe Gors 15 (1): 5-14.
- LOOTS J. 1986. Ganzen in de Groninger Veenkoloniën in 1984/85 en 1985/86. (Rapport) Muntendam.
- MEIRE P. & KUIJKEN E. 1987. Overwinterende ganzen in de oostkustpolders, seizoen 1985/86. Veldorn. Jaarboek Noordwest- Vlaanderen 1985/86.
- OGILVIE M. A. 1986. Numbers of geese in Britain and Ireland, 1985-6. Wildfowl 37: 176.

*Ganzenwerkgroep Nederland/ België,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem*

Aanvaard voor opname 7 september 1987